

ЗАТВЕРДЖЕНО»

Директор

Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка

Євген СОБОЛЬ

«25» червня 2024 р.

**Програми навчальних дисциплін
програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері
післядипломної освіти для осіб з вищою освітою
«Інноваційні підходи до вивчення шкільного курсу біології,
основ здоров'я та екології»**

Галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014.05 Середня освіта (Біологія і здоров'я людини)

Назва навчальної дисципліни: Сучасні освітні тренди та технології навчання біології, екології та здоров'я людини

Цільовий компонент: Розкрити інноваційні та інтеграційні процеси у реалізації змісту, форм, методів та засобів біологічної та природничої освіти в умовах реформування. Проаналізувати особливості впровадження сучасних освітніх трендів та технологій як засобів реалізації основоположних завдань біологічної та природничої освіти.

Змістовий компонент: Модернізація загальної середньої освіти. Державотворчі документи в галузі загальної середньої освіти. Рівні модернізації загальної середньої освіти в галузі біології, екології, здоров'я людини та природничих наук в цілому. Сучасні підходи до реалізації концептуальних положень природничої освіти: діяльнісний; компетентнісний; особистісно орієнтований; інтегрований. Шляхи реалізації компетентнісних підходів в нових навчальних освітніх програмах.

Процесуальний компонент: форми: інституційна (очна денна, заочна, дистанційна, змішана), дуальна. Форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватись. Проблемно-орієнтоване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, тренінгів, конференцій з обміну досвідом, «круглих столів», консультацій, дистанційних консультацій, самостійної роботи.

методи: проблемного викладу, створення ситуації успіху у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні;

засоби: презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі природничої освіти.

Результативний компонент:

Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

ПК 1. Здатність дотримуватися принципу науковості при трансляції наукових знань у площину шкільного навчального предмета біології; здатність застосовувати набуті знання з біології, основ здоров'я та екології, сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальноосвітньої школи ключових і предметних компетентностей відповідно до вимог державного стандарту.

ПК 2. Уміння творчо добирати методи і засоби навчання, спрямовані на розвиток здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин школярів у групі та класі, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань.

ПК 3. Здатність забезпечувати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з біології, основ здоров'я та екології, здійснювати діагностику, прогнозування ефективності та корекції освітнього процесу на основі вивчення психолого-педагогічних особливостей формування в учнів ключових та предметних компетентностей.

ПК 4. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційно-цифрові, для забезпечення високої якості навчально-виховного процесу, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання.

ПК 5. Здатність до організації взаємодії з різними суб'єктами з метою ефективної організації освітнього процесу та забезпечення права на освіту здобувачам освіти з особливими освітніми потребами.

Список рекомендованої літератури:

1. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: матеріали методологічного семінару НАПН України, 4 квітня 2019 р. Київ, 2019. С. 188 - 197.
2. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Теорія і методика професійної освіти*. 2020. Вип. 22, т. 2. С. 91 - 94.
3. Морзе Н. В. SD-картування цифрової компетентності в системі освіти в Україні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70, № 2. С. 28 - 42.
4. Морзе Н. В. Організація STEAM-занять в інноваційному класі. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2020. № 8. С. 88 - 106.
5. Струтинська О. В. Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2020. Вип. 26. С. 201 - 205.

Інформаційні ресурси

1. Нові освітні тренди, які можуть підвищити інтерес та включеність учнів у навчальний процес URL: <http://surl.li/ryrwx>
2. Освітні тренди 2024: оцінки від ШІ, ранкові кола вчителів, читання по-новому URL: <http://surl.li/toeov>
3. Сучасні тренди розвитку освіти: реалії й перспективи URL: <http://surl.li/toepd>
4. Сім освітніх трендів 2023 року URL: <http://surl.li/toepl>
5. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи URL: <http://surl.li/aacbo>

Назва навчальної дисципліни: Технології дистанційного та змішаного навчання в освітньому процесі з біології, основ здоров'я та екології.

Цільовий компонент: визначити структуру, форми, методи та технології сучасних уроків біології, підходи до організації освітньої діяльності учнів на уроках різних типів, встановити особливості організації дистанційного та змішаного навчання біологічних дисциплін. Проаналізувати особливості професійного самовдосконалення вчителів біології, основ здоров'я та екології на основі дистанційних освітніх технологій як засобів реалізації концептуальних положень інтеграції природничих наук; особливості та умови ефективного вдосконалення рівня професійної підготовки вчителя щодо виконання професійних обов'язків на основі розвитку якостей особистості та відповідного рівня професійної діяльності

Змістовий компонент: Державотворчі документи в галузі загальної середньої освіти. Рівні модернізації загальної середньої освіти (природничі науки). Сучасні підходи до реалізації концептуальних положень професійного самовдосконалення вчителів біології, основ здоров'я та екології: діяльнісний; компетентнісний; особистісно орієнтований; інтегрований.

Процесуальний компонент: форми: інституційна (очна денна, заочна, дистанційна), дуальна. Форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватись. Проблемно-орієнтоване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, тренінгів, конференцій з обміну досвідом, «круглих столів», консультацій, дистанційних консультацій, самостійної роботи.

методи: проблемного викладу, створення ситуації успіху у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; засоби: презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі природничої освіти.

Результативний компонент:

Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

ПК 1. Здатність дотримуватися принципу науковості при трансляції наукових знань у площину шкільного навчального предмета біології, здоров'я людини та екології; здатність застосовувати набуті знання з біології, основ здоров'я та екології, сучасних дистанційних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальноосвітньої школи ключових і предметних компетентностей відповідно до вимог державного стандарту.

ПК 4. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційно-цифрові, для забезпечення високої якості навчально-виховного процесу, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання.

ПК 5. Здатність до організації взаємодії з різними суб'єктами з метою ефективної організації освітнього процесу та забезпечення права на освіту здобувачам освіти з особливими освітніми потребами.

Список рекомендованої літератури:

1. Биков О. Ю. Застосування електронних соціальних мереж як інструмент формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників: метод. рекоменд. К.: Педагогічна думка, 2018. 32 с.
2. Богачков Ю. М. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посіб. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160 с.
3. Прокопенко А.І., Підчасов Є.В., Москаленко В.В., Доценко С.О., Лебедева В.В. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів. Навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди; «Мітра», 2019. 81 с.
4. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
5. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій]. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.
6. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. Затверджена Постановою Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2000 р. URL: <http://surl.li/odafw>
7. Організація дистанційного навчання в школі: Методичні рекомендації URL: <http://surl.li/tpqep>
8. Безкоштовні методичні матеріали з організації дистанційного та змішаного навчання на базі Всеукраїнської школи онлайн URL: <http://surl.li/gyldr>
9. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 48 с.

Інформаційні ресурси

1. Деякі питання дистанційного навчання URL: <http://surl.li/crvbz>
2. Дистанційні та онлайн сервіси в освіті URL: <http://surl.li/mujjm>
3. Підбірка освітніх ресурсів від Українського інституту розвитку освіти URL: <http://surl.li/tpqfe>

Назва навчальної дисципліни: Особливості організації науково-дослідницької діяльності учнів з біології, основ здоров'я та екології.

Цільовий компонент: Розкрити особливості організації та практичної реалізації етапів науково-дослідницької роботи з учнями. Проаналізувати особливості впровадження актуальних наукових напрямків з біології, основ здоров'я та екології в дослідницьку діяльність школярів. Окреслити значення науково-дослідницької діяльності учнів не лише для поглиблення теоретичної і науково-практичної підготовки, а у для створення умов реалізації творчих здібностей школярів, формування активної конкурентноздатної особистості.

Змістовий компонент: Методичні засади організації науково-дослідницької роботи з учнями. Правила вибору теми, мети, об'єкта та предмета дослідження. Особливості постановки завдань дослідження та побудови плану роботи. Специфіка вибору матеріалів і методів дослідження. Особливості інтерпретації результатів дослідження та їх статистична обробка та презентація. Апробація результатів дослідження на семінарах, конференціях, творчих конкурсах.

Процесуальний компонент: *форми:* інституційна (очна денна, заочна, дистанційна, змішана), дуальна. Форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватись. Проблемно-орієнтоване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних та лабораторних занять, тренінгів, конференцій з обміну досвідом, «круглих столів», консультацій, дистанційних консультацій, самостійної роботи.

методи: проблемного викладу, наочно-демонстративні, експериментальні, статистичні, створення ситуації успіху у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні;

засоби: презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі природничої освіти.

Результативний компонент: Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

ПК 1. Здатність дотримуватися принципу науковості при трансляції наукових знань у площину шкільного навчального предмета біології; здатність застосовувати набуті знання з біології, основ здоров'я та екології, сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальноосвітньої школи ключових і предметних компетентностей відповідно до вимог державного стандарту.

ПК 2. Уміння творчо добирати методи і засоби навчання, спрямовані на розвиток здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин школярів у групі та класі, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань.

ПК 3. Здатність забезпечувати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з біології, основ здоров'я та екології, здійснювати діагностику, прогнозування ефективності та корекції освітнього процесу на основі вивчення психолого-педагогічних особливостей формування в учнів ключових та предметних компетентностей.

ПК 4. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційно-цифрові, для забезпечення високої якості навчально-виховного процесу, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання.

ПК 5. Здатність до організації взаємодії з різними суб'єктами з метою ефективної організації освітнього процесу та забезпечення права на освіту здобувачам освіти з особливими освітніми потребами.

Список рекомендованої літератури:

1. Бабкова О.О. Проектування уроку біології за сценарієм дослідницького навчання в умовах очної, дистанційної і змішаної освіти. *Молодь і ринок. Щомісячний науковопедагогічний журнал*. Дрогобич, 2020. № 5 (184). С. 62-66.
2. Комарова О. В. Дослідна робота з біології. *Практичний курс: методичні інструкції до проведення практичних занять з дисципліни «Дослідна робота з біології»*. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 25 с.
3. Колач О.В., Жирська Г.Я. Розвиток критичного мислення учнів у процесі вивчення біології в основній школі. *Шлях у науку: перші кроки: Матеріали всеукраїнської конференції (27 травня 2020 р., м.Тернопіль)*. Тернопіль : Вектор, 2020. с. 232 – 235.
4. Мехед О. Б., Мехед Д. Б. Використання технологій STEM/STEAM-освіти з метою популяризації наукової діяльності серед здобувачів освіти. *Інноваційні практики наукової освіти: матеріали II Всеукраїнської науковопрактичної конференції (Київ, 15–19 грудня 2022 року)*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 658–664.
5. Chystiakova, I.A., Ivani, O.M., Mekhed, O.V., Nosko, Y.M., Khrapaty, S. PhD Training Under Martial Law in Ukraine *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 2022, 22(15), pp. 151–163.

Інформаційні ресурси

1. Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя URL: <http://surl.li/tqgqo>
2. Методичні рекомендації «Формування критичного мислення учнів у процесі навчання» URL: <http://surl.li/tqgqw>
3. Хетті Дж. Видиме навчання URL: <http://surl.li/tqgrg>
4. Вимоги до дослідницьких робіт URL: <http://surl.li/dhmwo>
5. Основні вимоги до учнівських робіт URL: <http://surl.li/ndmsf>

Назва навчальної дисципліни: Здоров'язберезувальні технології.

Цільовий компонент: набуття цілісного уявлення про принципи здоров'язберігаючого супроводу освіти та розвитку дітей та про фактори, що впливають на стан здоров'я суб'єктів освіти; формування готовності використовувати прийоми здоров'язберезувальної діяльності у взаємодії з дітьми та підлітками, вміти формувати адекватне середовище в освітніх установах різного типу та виду, забезпечення кваліфікаційної компетентності фахівців у збереженні та зміцненні здоров'я дітей; сприяти світоглядному переосмисленню пріоритетності даного напрямку.

Змістовий компонент: Різноманітність технологій навчання у сучасному освітньому просторі. Поняття про здоров'язберезувальні освітні технології. Практика здоров'язберезувальної діяльності у сучасній шкільній освіті. «Професійне вигорання». Технології збереження професійного здоров'я.

Процесуальний компонент: лекції, що проводяться з використанням наочності – застосуванням презентацій, відеоматеріалів; обговорення, бесіда, дискусія, аналіз; практичні заняття, що передбачають моделювання конкретних педагогічних ситуацій, вивчення педагогічних умов застосування здоров'язберезувальних освітніх технологій, набуття практичних навичок роботи; інтерактивні методи: мозковий штурм, робота у групах; аналіз конкретних ситуацій, розробка презентацій, реферативна робота;

проведення тренінгів, конференцій з обміну досвідом, «круглих столів», консультацій, дистанційних консультацій, самостійної роботи.

Результативний компонент: Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

ПК 1. Здатність дотримуватися принципу науковості при трансляції наукових знань у площину шкільного навчального предмета біології; здатність застосовувати набуті знання з біології, основ здоров'я та екології, сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальноосвітньої школи ключових і предметних компетентностей відповідно до вимог державного стандарту.

ПК 2. Уміння творчо добирати методи і засоби навчання, спрямовані на розвиток здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин школярів у групі та класі, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань.

ПК 4. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційно-цифрові, для забезпечення високої якості навчально-виховного процесу, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Список рекомендованої літератури:

1. Бережна Т. Моделювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу: обґрунтування структури і критеріїв. *Рідна школа*. Київ, 2016. № 1. С. 37-42.
2. Бережна Т. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища: обґрунтування стратегії. *Рідна школа*. Київ, 2017. № 9/10. С. 96-99.
3. Єжова О. До питання трактування понять педагогіки здоров'я. *Рідна школа*. Київ, 2017. № 1/2. С. 23-26.
4. Каленіченко Л. Г. Здоров'язбережувальні технології в практиці викладання різних навчальних дисциплін. *Основи здоров'я*. 2017. № 6. С. 20-25.
5. Кременчуцька С. Здоров'язбережувальні та здоров'яформувальні технології: упровадження в навчально-виховний процес. *Директор школи*. Київ, 2017. № 21/22. С. 64-73.
6. Кумпан І. Здоров'язбережувальні технології в сучасній школі. *Завуч*. 2017. № 22. С. 27-30.
7. Різник Л. Організація здоров'яспрямованої діяльності закладу освіти. *Рідна шк.* Київ, 2018. № 3/4. С. 41-44.
8. Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія / за загальною редакцією проф. Ю.Д. Бойчука. Харків : Оригінал, 2018. 724 с.

Інформаційні ресурси

1. Бардак С.А. Використання здоров'язберігаючих технологій на уроках української мови та літератури з метою збереження здоров'я учнів як найвищої соціальної цінності. Освітній проект «На Урок». 2015. URL: <http://surl.li/rwdck>
2. Бережна Т.І. Здоров'язбережувальні педагогічні технології – важлива складова здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу. *Психолого-педагогічні науки*. Київ, 2014. № 2. С. 35-39. URL: <http://surl.li/tpqgi>
3. Бондаренко С.С. Впровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій в практику роботи сучасного ЗДО. Освітній проект «На Урок». 2021. URL: <http://surl.li/rqkjd>
4. Волкова І.В. Поняття «здоров'язберігаючі технології» та їх класифікації. Харків: ХОНМІБО. 2017. URL: <http://surl.li/tpqgp>
5. Гуріненко Н.О., Рибалка О.Я. Освітні здоров'язберігаючі технології – шлях до збереження здоров'я школярів. Полтава: ПДПУ ім. В.Г.Короленка, 2018. URL: <http://surl.li/tpqgv>

6. Дяченко-Богун М. Основні компоненти здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі вищого педагогічного навчального закладу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Випуск 16. С. 64-70. URL: <http://surl.li/tpqhb>
7. Кобзіста М.В. Впровадження здоров'язберегаючих технологій на уроках природничого циклу. Освітній проєкт «На Урок». 2022. URL: <http://surl.li/tpqhg>
8. Синюк І.В. Здоров'язбережувальні освітні технології. Блог вчителів мистецтва ART-CLASS. 2018. URL: https://art-klas.blogspot.com/p/blog-page_64.html
9. Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія / за загальною редакцією проф. Ю.Д. Бойчука. Харків : Оригінал, 2018. 724 с. URL: <http://surl.li/ddsey>
10. Фіголь Н.П. Здоров'язбережувальні освітні технології у початковій школі. Освітній проєкт «На Урок». 2021. URL: <http://surl.li/jzexb>

Назва навчальної дисципліни: Особливості психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Цільовий компонент: Розкрити сучасні підходи і технології формування здоров'язберігаючих компетентностей при навчанні біології, основам здоров'я та екології. Формувати у слухачів підвищення кваліфікації цілісне уявлення про головні завдання інклюзивної освіти, ознайомлення зі способами та прийомами організації інклюзивної освіти в навчальних закладах; сприяти формуванню навички диференційованого навчання та оцінювання в умовах інклюзії; організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Змістовий компонент: Державотворчі документи в галузі загальної середньої освіти. Рівні модернізації загальної середньої освіти (природничі науки). Сучасні підходи до реалізації концептуальних положень формування здоров'язберігаючих компетентностей при навчанні біології, основам здоров'я та екології: діяльнісний; компетентнісний; особистісно орієнтований; інтегрований. Шляхи реалізації сучасних підходів в освітніх галузях чинних освітніх програм із формування здоров'язберігаючих компетентностей.

Процесуальний компонент: *форми:* інституційна (очна денна, заочна, дистанційна.), дуальна. *Форми* підвищення кваліфікації можуть поєднуватись; Проблемно-орієнтоване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, тренінгів, конференцій з обміну досвідом, «круглих столів», консультацій, дистанційних консультацій, самостійної роботи.

методи: проблемного викладу, створення ситуації успіху у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі природничої освіти.

Результативний компонент: Спеціальні (предметні) компетентності (ПК)

ПК 1. Здатність дотримуватися принципу науковості при трансляції наукових знань у площину шкільного навчального предмета біології; здатність застосовувати набуті знання з біології, основ здоров'я та екології, сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальноосвітньої школи ключових і предметних компетентностей відповідно до вимог державного стандарту.

ПК 2. Уміння творчо добирати методи і засоби навчання, спрямовані на розвиток здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин школярів у групі та класі, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань.

ПК 4. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційно-цифрові, для забезпечення високої якості навчально-виховного процесу, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання.

ПК 5. Здатність до організації взаємодії з різними суб'єктами з метою ефективної організації освітнього процесу та забезпечення права на освіту здобувачам освіти з особливими освітніми потребами.

Список рекомендованої літератури:

1. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник / Сак Т. В. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2011. 101 с.
2. Інклюзивна освіта. URL: <http://ispukr.org.ua/?pageid=331#.YayiZJHP1PY>
3. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: Агенство Україна, 2019. URL: <http://surl.li/froo>
4. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку. URL: <http://surl.li/acqlo>
5. Кавун Ю. Інклюзивна освіта. Завуч. 2008. № 19 –20. С. 43 – 51.
6. Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник. Київ, 2007. 128 с.
7. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: Монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Слободянюк Н. Г., Софій Н. З., Найда Ю. М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник. Київ, 2007. 128 с.
9. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ, 2013. 140 с.

Список рекомендованої літератури (нормативні документи) :

1. Закон України «Про освіту». Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <http://surl.li/cieav>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <http://surl.li/babfi>
3. Закон України “Про вищу освіту”. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України URL: <http://surl.li/fnlcp>
4. Методичні рекомендації для професійного розвитку науково-педагогічних працівників, затверджені Наказом МОН України № 1504 від 04.12.2020 р. URL: <http://surl.li/tjhaw>
5. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <http://surl.li/osjo>
6. Державний стандарт початкової освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) URL: <http://surl.li/gaqyj>
7. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <http://surl.li/tjhbe>
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://surl.li/tqhci>
9. Типова освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, затверджена Наказом МОН України №36 від 15.01.2018 р. URL: <http://surl.li/adkor>
10. Типові програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджені Наказом МОН України №457 від 23.04.2021 р. URL: <http://surl.li/tqhdv>